

Л. В. Морозовастарший викладач кафедри психології та педагогіки
Національної академії Національної гвардії України

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У даній статті подано методичні засади щодо створення механізмів формування ціннісно-смиислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України. Практичним результатом наукового дослідження статті стала система рекомендації керівництву військового закладу вищої освіти стосовно формування ціннісно-смиислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України. У статті систематизовано ключові складові послідовності розвитку особистісно-смиислової сфери курсанта. В статті розглянуто чинники, які обумовлюють фундаментальну інформаційна залежність, що полягає у споживанні інформації. У статті акцент дослідження зроблено на те, що первинний запуск внутрішнього механізму формування домінуючої мотивації слід поширити не лише на основні навчальні дисципліни та на механізми формування й розвиток вузькопрофесійних компетентностей, але на всю сферу знань, передбачену освітньою програмою. У роботі для цього розглянуто необхідність забезпечення від курсанта проведення внутрішньої усвідомленої роботи з пошуку в кожній навчальній дисципліні того цінного для себе, що по-своєму потрібно і що дозволить інтегрувати це знання у загальну галузь знань. Окрема увага в даному дослідженні акцентується на те, що необхідно для ідентифікації курсанта у майбутньому професійному середовищі використовувати авторитети, які мають глибокі професійні знання і які своїми професійними діями вже отримали значний результат, змогли домогтися високого становища у військовій ієрархії та незаперечного авторитет серед професійної групи. В роботі вказується на необхідність забезпечення актуалізації особистісних смислів майбутньої професійної діяльності у курсантів у процесі військового освіти через конструювання образу свого професійного майбутнього та ідентифікації себе з професійним середовищем. У статті наведено специфічні риси становлення «я-професійного» курсанта. У дослідженні акцент робиться на те, що під час проведення навчально-виховних заходів з курсантами необхідно сфокусуватися на формуванні справжніх ціннісно-смислових констант майбутньої професійної діяльності та позбавлятися від непридатних. Розглянуто необхідність додаткового включення у процесі військової освіти профілактичних та корекційно-розвиваючих заходів, в ході яких курсантам буде надано допомогу з постановки та глибшого усвідомлення цілей та цінності навчання у військовому вузі та виробленні навичок конструювання свого професійного майбутнього. Обґрунтовано доцільність виділення особливого місця в групі факторів мотивації формування ціннісно-смиислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України діяльності викладача, його методичної майстерності, вміння впливати на мотиваційну сферу курсантів. Розглянуто специфіку завдань викладача стосовно формування ціннісно-смиислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України. Науковим результатом проведеного дослідження стали запропоновані методичні засади створення механізмів формування ціннісно-смиислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Ключові слова: ціннісно-смислова сфера особистості, курсанти, методичні засади, професійне середовище, мотиваційна сфера, професійне майбутнє, офіцери.

Постановка проблеми. В сучасних умовах інформаційного середовища з'являється цілий ряд чинників, які можуть посилювати внутрішню невизначеність, яка властива особам, що характеризуються нестійкістю ціннісно-смиислової сфери. До цих чинників відносяться неоднозначність сьогодення та слабка передбачуваність майбутнього; цифровізація суспільства, яка суперечлива за своєю природою та можливими наслідками; рецидиви смуту в умах та діях; інфантилізація сучасної молоді; невиразність ціннісних орієнтирів, зумов-

лена деідеологізацією; наростання віртуалізації буття, що створює ілюзію неостаточності, нереалістичності вчинених життєвих виборів.

Невизначеність внутрішнього світу молоді людини в комплексі з невизначеністю зовнішнього світу ускладнює завдання формування професійної спрямованості особистості курсанту.

Водночас забезпечення обороноздатності країни у сформованих політичних та соціально-економічних умовах, формування перспективної зовнішності військових підрозділів Національної

гвардії України вимагають від військової освіти підготовки високопрофесійних офіцерських кадрів з новим способом мислення, здатних і готових самостійно діяти в ситуації невизначеності при вирішенні актуальних професійних завдань, передбачати можливі зміни, мислити та діяти на випередження. Вони повинні володіти не тільки достатньою вузькопрофесійною компетентністю, але та вміннями та навичками роботи з особовим складом, а також високими моральними та морально-діловими якостями.

Сам тому актуального значення набуває тематика дослідження механізмів формування ціннісно-сислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У роботах [1-5] подано інформацію стосовно забезпечення якості та результативності систем електронного навчання для вдосконалення ціннісно-сислової сфери особистості. Питання проектування інтелектуального користувацького інтерфейсу навчальних систем з позицій вимог формування ціннісно-сислової сфери особистості розглянуто в наукових статтях [6-8]. Аналіз шляхів вдосконалення якості навчального процесу для забезпечення відповідного рівня формування ціннісно-сислової сфери особистості наведений у дослідженнях [7-9]. Наукові статті [10, 11] містять систематизовану інформацію стосовно вимог компетентностного підходу до навчання курсантів військових закладів вищої освіти.

Але на сьогодні спеціалізовані літературні джерела не дають достатньої інформації стосовно формування ціннісно-сислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Мета статті: розробити методичні засади щодо створення механізмів формування ціннісно-сислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Формування та розвиток особистісних смислів людину в контексті формування та розвитку особистості носить стадіальний характер, зумовлений провідним типом діяльності та її зміною, та взаємопов'язане з віковими змінами.

Актуалізація передбачає певну послідовність розвитку особистісно-сислової сфери курсанта: формування основ професіоналізації, що відбувається у початковий період навчання у закладі вищої освіти; формування, переважно на теоретичних знаннях (когнітивний рівень), системи особистісних смислів майбутньої професійної діяльності молодших курсів; розвиток сформованої сфери особистісних смислів та формування нових особистісних смислів на старших курсах вже у поєднанні теорії з практикою, і, за умови успішного професійного становлення, подаль-

ший розвиток професійної Я-концепції офіцера. В результаті в особистісно-сислової сфері курсанта цінність майбутньої професійної діяльності має дедалі більше актуалізуватися, а потреба досягнення цієї, що стає надцінною для нього самої мети формувати цей генералізований мотив її досягнення, який і є особистісний сенс, і який є рушійною силою задоволення потреб успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Представлену модель залишається завантажити у відповідному чином організоване середовище військового вишу, де створено та вдосконалюються психолого-педагогічні, навчально-службові, організаційно-адміністративні та матеріально-побутові умови, у яких у період виховання та навчання курсанта та протікають процеси формування та розвитку особистісних смислів його майбутньої професійної діяльності.

Модель є, умови, що забезпечують її функціонування створені, заплановані результати освоєння освітньої програми (яким має стати випускник) відомі. Залишається розібратися, чи здатний сьогоднішній курсант, який виріс в умовах сучасного інформаційного суспільства з його новими трендами, самостійно заглядати вперед, конструювати образ свого професійного майбутнього, чи йому необхідна допомога в актуалізації особистісних смислів майбутньої професійної діяльності.

Фундаментальна інформаційна залежність, що полягає у споживанні інформації (скролінг новин, серфінг по сайтах, обмін відеороликами, значно рідше – текстовими повідомленнями і т.п.) без її засвоєння, наводить молодих людей до того, що поступово вони перетворюються на «розумних дурнів». Їм здається, що вони про все знають, вони про все мають особисту думку, при цьому системне критичне мислення відсутнє. Відбувається це тому, що в той час, коли інформація споживається, мислення пригнічується, засвоєння не відбувається. Так працює мозок: або думаємо і тренуємось або споживаємо інформацію та тренування мозку ставати все менше суттєвою, мислення включати не потрібно, інформаційний контент повністю готовий до споживання.

Очевидно, що самостійне конструювання образу свого професійного майбутнього у таких курсантів тією чи іншою мірою утруднено, що негативно впливає на їхню професіоналізацію в процесі військової освіти.

З одного боку слабкий рівень сформованості особистісних смислів майбутньої професійної діяльності у курсантів ускладнює оволодіння ними необхідними компетентностями у процесі військової освіти, а з іншого боку процес військової освіти сам винен забезпечити формування та розвиток цих особистісних смислів.

Розірвати це коло та забезпечити первинний запуск внутрішнього механізму формування домінуючої мотивації можна за допомогою актуалізації у курсанта мети навчання.

У розвиток цього процесу доцільно поширити домінуючу мотивацію не лише на основні навчальні дисципліни і на формування та розвиток вузькопрофесійних компетентностей, але на всю сферу знань, передбачену освітньою програмою. Для цього від курсанта буде потрібна внутрішня усвідомлена робота з пошуку в кожній навчальній дисципліні того цінного для себе, що по-своєму потрібно і що дозволить інтегрувати це знання у загальну галузь знань. Наприклад, щоб підготувати підлеглий підрозділ до майбутніх дій необхідно не тільки володіти своєю спеціальністю, але досконало знати ці дії, способи вирішення різних завдань, способи ефективного управління особовим складом та взаємодії з іншими силами, все інші елементи, які ці дії забезпечують та оточують.

Для ідентифікації курсанта у майбутньому професійному середовищі можуть використовуватися авторитети, які мають глибокі професійні знання і які своїми професійними діями вже отримали значний результат, змогли домогтися високого становища у військовій ієрархії та незаперечного авторитет серед професійної групи. Вони тому можуть служити прикладом. Однак, потрібно мати на увазі, що для курсанта, який живе в Мережі, ці авторитети такими можуть бути і відбутися. Хто насправді справі для нього авторитет, і на кого він хоче бути схожим зовсім не однозначно. Це може бути зовсім інша постать, ніж заслужений офіцер, ветеран чи навіть його командир. Це може бути блогер або інший інтернет персонаж, який і є для цього курсанта прикладом як чинити у житті, а також у майбутній професійній діяльності.

Але, не дивлячись на це підводне каміння, варто відзначити, що вчитися у авторитетних фігур є рефлексивною інтуїтивною дією людину і в переважній більшості випадків працює. Мало хто захоче вчитися у своїй професійній сфері у слабого невдахи, а тим більше ідентифікувати з нею себе. Люди несвідомо тягнуться до успішних та авторитетних.

Застосовувані підходи можуть бути різні. Головне, щоб вони ефективно забезпечували актуалізацію особистісних смислів майбутньої професійної діяльності у курсантів у процесі військової освіти через конструювання образу свого професійного майбутнього та ідентифікації себе з професійним середовищем. Додатково у процесі військової освіти можуть застосовуватись профілактичні та корекційно-розвиваючі заходи, в ході яких курсантам буде надано допомогу з постановки та глибшого усвідомлення цілей та цінності навчання у військовому вузі та виробленні навичок конструювання свого професійного майбутнього.

Їм необхідно допомогти побачити власне недавнє минуле, курсантське сьогодення, офіцерське майбутнє єдиним цілим, самого себе у майбутньому професійної діяльності, визначити для себе, як співвідносяться близькі та далекі цілі, можливості та бажання. Вся сукупність умов освітнього середовища військового вишу має забезпечувати стійку схильність курсанта до адекватного сприйняття транслюваних у військовому вузі смислів майбутньої професійної діяльності. Необхідно звести до мінімуму або зовсім виключити прагнення курсантів до адиктивної реалізації, регламентувати доступність гаджетів та точок доступу до Інтернету, просувати ідеї побудови своєї внутрішньої інформаційної мережі освітньої організації. Тим більше, що це можливо.

Під час проведення навчально-виховних заходів з курсантами необхідно сфокусуватися на формуванні справжніх ціннісно-сміслових констант майбутньої професійної діяльності та позбавлятися від непридатних. Становлення «я-професійного» курсанта має забезпечити його формування та можливий розвиток до рівня, що безумовно забезпечує особистісну відповідальність за добробут, послідовне розвиток та надійну безпеку держави та суспільства; усвідомлення почуття обов'язку перед державою, суспільством та своєю організацією за надані можливості розвитку та умови життєдіяльності; активну життєву позицію, що передбачає ціннісно-сміслові орієнтації під час здійснення службової діяльності; стійкість системи особистісних смислів службової діяльності (не схильність до ситуативних змін); високий рівень організаційної прихильності до цілей, цінностям та нормам своєї професійної групи та, нарешті, патріотизм як вираження почуття любові до України.

Словом, досягнення у процесі військової освіти професійних висот має повною мірою супроводжуватися формуванням та розвитком адекватної ціннісно-сміислової сфери особистості. Тільки тоді військова кар'єра може стати стрижневим змістом усього професійного життя, а здобуття освіти у військовому вузі не розглядатиметься як засіб для досягнення будь-яких особистісно-професійних цілей, що перебувають у зовсім інших сферах діяльності.

Особливе місце в групі факторів мотивації формування ціннісно-сміислової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України займає діяльність викладача, його методична майстерність, вміння впливати на мотиваційну сферу курсантів, проблемне викладання матеріалу, різноманітні педагогічні технології та прийоми навчальної діяльності, входження в спілкування та взаємодію з курсантами. Як зовнішні, так внутрішні чинники по-різному впливають на мотиваційну сферу курсантів, але

при цьому викладач може впливати лише на внутрішні чинники.

Завдання викладача ускладнюється ще й тим, що потрібно не тільки розвинути інтелектуальну мотивацію колишнього школяра, але як це часто буває знову її сформувати, а потім трансформувати далі у професійну. Однією з головних проблем будь-якої професійної освіти є перехід від навчальної діяльності до професійної. З погляду теоретичних положень про діяльність, подібний перехід лежить у галузі трансформації мотивів, оскільки саме мотив є конструюючим ознакою діяльності. Щодо цього перспективними є принципи та інноваційні педагогічні технології навчання у закладі вищої освіти.

Висновки і пропозиції. Отже, науковим результатом проведеного дослідження стали запропоновані методичні засади створення механізмів формування ціннісно-сміслової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Практичним результатом наукового дослідження статті стала система рекомендації керівництву військового закладу вищої освіти стосовно формування ціннісно-сміслової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Напрямок подальшого дослідження може бути оцінка якості врахування психологічних аспектів курсантів і викладачів в процесі формування ціннісно-сміслової сфери особистості в процесі підготовки офіцерів Національної гвардії України.

Список використаної літератури:

- Hrabovskyi Y. Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. 2015. № 12. P. 286-296.
- Naumenko M. Organization of procurement of goods, works and services for units of the National guard of Ukraine. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 1 (118). С. 74-79.
- Соколовський С. А., Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2018. № 2. С. 19-21.
- Pushkar O., Hrabovskyi Y. development of methods of optimization and promotion of web site in search systems. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2020. № 1. С. 23-27. DOI: 10.21303/2313-8416.2020.001155
- Hrabovskyi Y., Fedorchenko V. Development of the optimization model of the interface of multimedia edition. *EUREKA: Physics and Engineering*. № 3. 2019. pp. 3 – 12. DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902
- Грабовський Є. М. Проектування інтелектуального користувацького інтерфейсу систем підтримки електронного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. № 11(52). 2018. С. 36-39.
- Naumenko M. Quality control of purchased goods, works and services for the National guard of Ukraine. *Економічний простір*. 2021. № 165. С. 82-86.
- Грабовський Є. М. Аналіз використання мультимедійних компонентів в сучасних технологіях мобільного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. № 4(57). 2019. С. 46-50.
- Науменко М. О. Антикорупційна складова процесу організації закупівель товарів, робіт та послуг для потреб національної гвардії України. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10004> (дата звернення: 20.01.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.2.5
- Naumenko M., Dikiy A., Butenko N., Valiavska N., Saiensus M., Nikitiuk V. Formation of System of Logistic Service of the Enterprise in the Conditions of Market Relations. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. 2020. Volume 8. Issue-5. P. 5494-5499.
- Sokolovskyi S., Naumenko M. Competency-based approach as a methodological basis for improving officers training of the National Guard of Ukraine. *Asia Life Sciences*. 2020. № 22(2). P. 455–468.

Morozova L. Study of the mechanisms of forming the value and meaningful sphere of the personality in the process of training officers of the National guard of Ukraine

This article presents methodological principles for the creation of mechanisms for the formation of the value-meaning sphere of the individual in the process of training officers of the National Guard of Ukraine. The practical result of the scientific research of the article was a system of recommendations to the leadership of a military institution of higher education regarding the formation of the value-meaning sphere of the individual in the process of training officers of the National Guard of Ukraine. The article systematizes the key sequence components of the development of the personal and meaningful sphere of the cadet. The article considers the factors that determine the fundamental information dependence, which consists in the consumption of information. In the article, the emphasis of the research is on the fact that the initial launch of the internal mechanism of formation of dominant motivation should be extended not only to the main educational disciplines and to the mechanisms of formation and development of narrow professional competences, but to the entire field of knowledge provided by the educational program. For this purpose, the work considers the need to ensure that the cadet conducts internal conscious work to find in each academic discipline that which is

valuable for oneself, which is needed in its own way and which will allow the integration of this knowledge into the general field of knowledge. Particular attention in this study is focused on the fact that it is necessary to identify the cadet in the future professional environment by using authorities who have deep professional knowledge and who, through their professional actions, have already achieved a significant result, were able to achieve a high position in the military hierarchy and undeniable authority among the professional group. The work points out the need to ensure the actualization of personal meanings of the future professional activity of cadets in the process of military education by constructing an image of their professional future and identifying themselves with the professional environment. The article describes the specific features of becoming a "self-professional" cadet. The research focuses on the fact that during educational activities with cadets, it is necessary to focus on the formation of real value-meaning constants of future professional activity and get rid of unsuitable ones. The need for additional inclusion in the process of military education of preventive and corrective-developmental measures, during which cadets will be provided with assistance in setting and gaining a deeper understanding of the goals and value of studying at a military university and developing skills for designing their professional future, is considered. The expediency of allocating a special place in the group of motivational factors for the formation of the value-meaning sphere of the personality in the process of training officers of the National Guard of Ukraine to the activity of the teacher, his methodical mastery, and the ability to influence the motivational sphere of cadets is substantiated. The specifics of the teacher's tasks regarding the formation of the value-meaning sphere of the individual in the process of training officers of the National Guard of Ukraine were considered. The scientific result of the conducted research was the proposed methodical principles for the creation of mechanisms for the formation of the value-meaning sphere of the individual in the process of training officers of the National Guard of Ukraine.

Key words: *value-meaning sphere of personality, cadets, methodological principles, professional environment, motivational sphere, professional future, officers.*